

Hæfte 2

Antisemitisme – også i dag

Undervisningsmateriale om antisemitisme, racisme og diskrimination
OSCE/ODIHR, Dansk Institut for Internationale Studier, Anne Frank Huset

OSCE ODIHR

2. Verdenskrig sluttede i foråret 1945. Det blev også afslutningen på nazisternes forsøg på at udrydde alle jøder i Europa. 6 mio. jøder var blevet dræbt. I alt havde omkring 35 mio. mennesker mistet livet i Europa under krigen. Overalt sagde folk til hinanden: "Det må aldrig ske igen". Der findes dog mennesker, der stadig mener, at jøder er mindre værd end andre mennesker. Antisemitismen opstod ikke med Hitler, og den forsvandt ikke med Nazitysklands undergang. Antisemitisme eksisterer den dag i dag.

Udryddelse

Det var nazisternes plan at udrydde alle jøder i Europa. Under 2. Verdenskrig myrdede de millioner af mennesker i kz- og udryddelseslejre: Jøder, sigøjnere, sovjetiske krigsfanger, modstandsfolk, polakker, homoseksuelle, handikappede og Jehovas vidner. Omkring 6 mio. jøder blev dræbt, de fleste i lejrene. En fjerdedel af dem var børn. Et af de jødiske børn, der var fange i kz-lejren Theresienstadt, hed Paul og var blevet sendt dertil fra Danmark.

Pauls historie

Danmark var besat af Nazityskland under 2. Verdenskrig. I efteråret 1943 begyndte nazisterne forfølgelsen af jøderne i landet. Det lykkedes størstedelen af de danske jøder at flygte til Sverige, mens 470 blev arresteret. Paul Aron Sandfort var 13 år, da han under et flugtforsøg blev fanget af tyskerne og sendt til kz-lejren Theresienstadt i det nuværende Tjekkiet.

Først i april 1945 kunne Paul forlade lejren sammen med resten af fangerne fra Danmark. De endte i Sverige, og her hørte Paul frihedsbudskabet den 4. maj 1945. Paul vendte tilbage til Danmark, hvor han boede resten af sit liv. Men oplevelserne i kz-lejren påvirkede ham hele livet. Her fortæller han sin historie:

Afsked

"Kz-lejren Theresienstadt blev brugt som propaganda for at vise, at jøderne havde det godt. Derfor fik vi lov til at lave kunst, musik og teater. Jeg spillede trompet i orkesteret og var gode venner med en hollandsk trompetist, der hed Gokkes. En dag mødte jeg op til prøve, og næsten hele orkesteret var væk. Også Gokkes. De var blevet sendt til Auschwitz. Jeg har skrevet et digt, der hedder "Afskeden", til min hollandske ven."

Hvad er antisemitisme?

Antisemitisme er fordomme og had mod jøder. Nazisternes forsøg på at udrydde alle jøder i Europa under 2. Verdenskrig er det mest ekstreme udtryk i historien for dette had. Men antisemitisme fandtes også før 2. Verdenskrig og eksisterer den dag i dag.

Paul Aron Sandfort i 2006 med den gule stjerne, han var tvunget til at bære i Theresienstadt. Paul døde den 29. december 2007.

Lys i mørket

"Jeg var en af de få tilbage, der kunne spille trompet, og overtog Gokkes plads i orkestret. Jeg spillede bl.a. med i børneoperaen "Brundibar". Den var vores lys i mørket. Med "Brundibar" kunne vi leve i en fantasiverden, hvor virkeligheden med lopper, sult og sygdom nærmest var en drøm."

Tomme senge

"At komme på transport betød at blive sendt videre fra Theresienstadt – ofte til Auschwitz. En dag kom jeg ind på det drenge-værelse, hvor jeg boede. Alle de andre børn skulle med transport – undtagen mig, fordi jeg kom fra Danmark. Den dag blev jeg sat til at spille for at underholde SS-officererne, mens de kommanderede ved transportafgangene. Jeg spillede, mens drengene blev sendt væk. Tilbage på værelset var der kun tomme senge."

Hjem

"I foråret 1945 blev vi kørt fra Theresienstadt i hvide busser fra Dansk og Svensk Røde Kors. Det hele var som en drøm. Endelig var vi reddet. Det var fantastisk at krydse grænsen til Danmark. Endelig kunne vi rive den gule stjerne, vi havde været tvunget til at bære i Theresienstadt, af. Først smed jeg stjernen på gulvet, men tænkte så, at jeg faktisk gerne ville gemme den. Så jeg samlede stjernen op igen og tog den med mig. Da mine børn blev store nok, viste jeg den til dem."

Danskerne i Theresienstadt

De 470 fanger fra Danmark kom til Theresienstadt i efteråret 1943 og foråret 1944. En aftale mellem de danske myndigheder og Nazityskland betød, at jøderne fra Danmark havde særlige forhold. Modsat fanger fra andre lande blev de ikke sendt til Auschwitz. Men som de andre fanger skulle de arbejde hårdt og vidste ikke, hvad der ventede i fremtiden. Mange sultede og blev syge under opholdet. Af de danske fanger døde 52 voksne og to spædbørn, som var født i Theresienstadt.

Koncentrationslejre (kz-lejre)

Arbejdslejre, hvor fangerne blev brugt til hårdt og udmattende slavearbejde.

Udryddelseslejre

Lejre oprettet med det formål at myrde så mange mennesker som muligt på kortest tid.

Efter krigen

"Folk spurgte meget lidt til, hvad jeg havde oplevet i Theresienstadt, og jeg fortalte meget lidt. En af mine studiekammerater sagde: "Det var vist et mindre behageligt sted". Og det var det jo. Men mere blev der ikke sagt. De første 40 år efter krigen ville jeg slet ikke høre om Theresienstadt eller børneoperaen "Brundibar". Siden hen har jeg dog rejst rundt i verden med "Brundibar" og fået den opført på Det Kongelige Teater. Jeg har også været rundt på skoler og har især i Tyskland bemærket en interesse og en sympati, som jeg ikke finder i Danmark. De tyske unge stiller mange spørgsmål, hvilket nok skyldes, at de ikke har kunnet tale med deres forældre og bedsteførelde om krigen."

Propagandabillede fra Theresienstadt. Det skal vise, at børnene i lejren havde det godt og var glade. Billedet er taget den 23. juni 1944. Det er Paul Aron Sandfort, der står midt i billedet.

1. Brundibar

Beskriv med dine egne ord, hvad børneoperaen "Brundibar" betød for Paul og de andre i Theresienstadt.

2. Unge i Tyskland

A. I det sidste afsnit på side 3 fortæller Paul, at han har oplevet en større interesse for hans historie i Tyskland end i Danmark. Diskuter i klassen, hvordan det kan være, at tyskere viser større interesse for Pauls oplevelser, end danskere gør.

B. Paul siger også, at unge i Tyskland har haft svært ved at tale med deres forældre og bedsteførelde om 2. Verdenskrig. Hvad tror du, det skyldes? Og har du selv oplevet, at nogle emner er svære at snakke om i din familie?

Afskeden

*Du gik mod døden
tillidsfuld – bedrøvet
og dog, du vidste det ikke*

*Du pakked' det bedste, du havde
du pakked' det bedste, vi havde*

*Ved afskeden – forundret
spurgte du: Hvorfor græder du?
Jeg kunne ikke svare dig*

3. Afskeden

Umiddelbart efter krigen skrev Paul digtet "Afskeden" til sin hollandske ven Gokkes, der var blevet sendt til Auschwitz. Læs digtet ovenover, og giv et kort referat af digtets indhold. Gør også rede for de tanker, digtet sætter i gang hos dig.

Efter 2. Verdenskrigs afslutning blev nogle – men langt fra alle – nazister anholdt og stillet for retten. I den nye organisation De Forenede Nationer (FN) besluttede man bl.a. at arbejde for at forhindre fremtidige folkedrab og for at straffe gerningsmænd fra folkedrab. Menneskerettigheds erklæringen blev også udarbejdet.

De Forenede Nationer

Efter 2. Verdenskrig mødtes ledere fra verdens lande for at nå et fælles mål: At forhindre lignende krige i fremtiden. Dette førte i 1945 til oprettelsen af en ny international organisation: De Forenede Nationer (FN). FN skulle arbejde for fred og sikkerhed i verden. De fleste lande blev medlemmer af organisationen, og den 9. december 1948 vedtog FN en konvention om forebyggelse af og straf for folkedrab. Dagen efter offentliggjorde FN et andet vigtigt dokument: Verdenserklæringen om Menneskerettighederne. Heri står en række grundlæggende rettigheder, som skal gælde for alle mennesker i hele verden.

Straf for folkedrab

I den tyske by Nürnberg blev 22 ledende nazister i 1945-46 retsforfulgt ved den første internationale straffedomstol. Nürnberg-domstolen skulle bl.a. dømme personer, der var ansvarlige for jødeudryddelserne under krigen. I den forbindelse opstod idéen om en permanent international domstol. Denne domstol skulle tage sig af overtrædelser af internationale regler for fx krigsførelse og af forbrydelser som folkedrab. Uenighed og magtkampe mellem USA og Sovjetunionen bremsede imidlertid

Kofi Annan, generalsekretær for FN 1997-2006, har engang sagt: "Jeg bliver opmuntret af, at flere og flere mennesker indser, at verden bliver mindre; at dit problem er mit problem, og mit problem er dit problem." På billedet ses Kofi Annan sammen med en gruppe børn ved Verdens Børn Festivalen i Schweiz, 2000.

planerne. Først i 1993 blev en international domstol igen nedsat: Krigsforbrydertribunalet for det tidligere Jugoslavien. Samtidig blev de gamle planer om en permanent domstol genoplivet, og i 1998 blev det besluttet at oprette Den Internationale Straffedomstol (ICC) i Haag i Holland. I 2008 havde 105 af verdens lande tilsluttet sig domstolen, mens flere betydningsfulde lande som USA, Kina, Israel og Indien stadig ikke har tilsluttet sig.

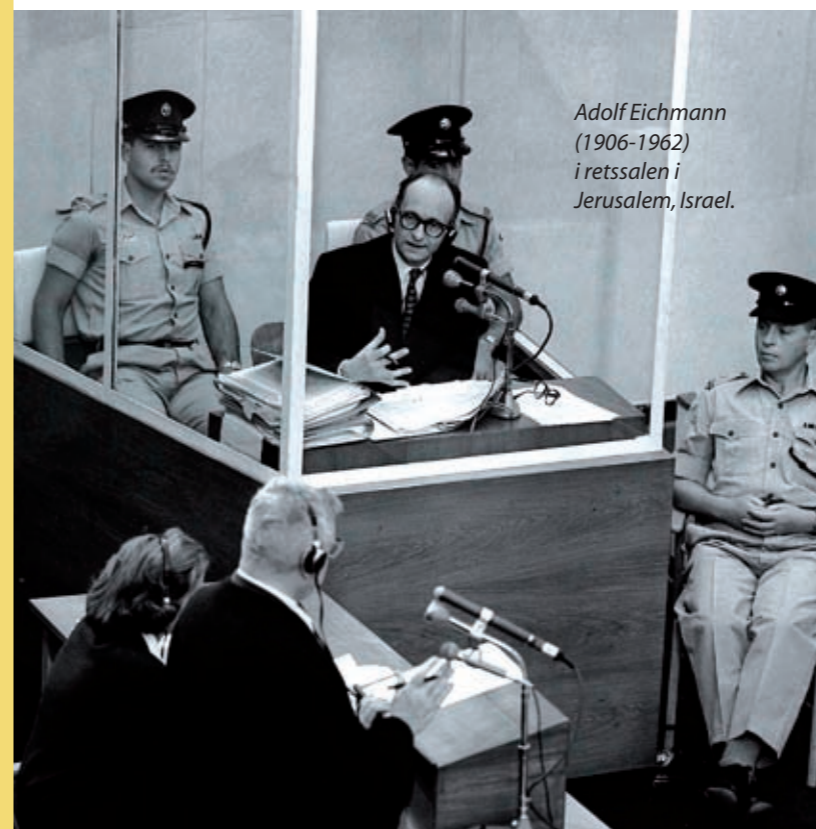
Eleanor Roosevelt spillede en vigtig rolle ved udarbejdelsen af Verdenserklæringen om Menneskerettighederne. Hun var gift med den amerikanske præsident Franklin D. Roosevelt, der døde i 1945. Eleanor Roosevelt blev i 1946 udnævnt til USA's repræsentant ved det nyoprettede FN.

Uddrag fra FN's Verdenserklæring om Menneskerettighederne

- Alle mennesker er født frie og lige
- Enhver har ret til liv, frihed og personlig sikkerhed
- Ingen må underkastes tortur eller grusom, umenneskelig eller vanærende behandling eller straf
- Alle er lige for loven og har uden forskelsbehandling af nogen art lige ret til lovens beskyttelse
- Enhver har ret til menings- og ytringsfrihed

Adolf Eichmann

Under 2. Verdenskrig var Adolf Eichmann ansvarlig for transporten af jøder fra de besatte lande til kz- og udryddelseslejrene. Han blev pågrebet i Argentina i 1960 og stillet for en domstol i Israel. Retssagen mod Eichmann blev gennemført i 1961, og først her gik det for alvor op for folk, hvor omfattende nazisternes forbrydelser havde været. Tv'et, der på det tidspunkt kun havde eksisteret i kort tid, bragte billeder fra retssalen direkte ind i stuerne. Sådan kunne almindelige mennesker følge med i sagens udvikling, høre vidneudsagn fra jødiske overlevende og se de oprørte tilhørere. Eichmann hævdede, at han bare havde fulgt ordrer og mente derfor ikke, at han var skyldig. Nazisterne havde i stor udstrækning fået hjælp af folk, som påstod, at de bare havde gjort 'deres pligt' og derfor ikke kunne stilles til ansvar. Eichmann blev kendt skyldig i alle anklager imod ham og dømt til døden.

Adolf Eichmann (1906-1962) i retssalen i Jerusalem, Israel.

1. Menneskerettigheder – for alle?

Læs Verdenserklæringen om Menneskerettighederne nærmere. Du kan finde informationer på www.amnesty.dk og www.menneskeret.dk

A. Hvilke menneskerettigheder, synes du, er de vigtigste? Vælg to rettigheder og forklar, hvorfor de er de vigtigste.

B. Prøv at forklare, hvad Verdenserklæringen om Menneskerettighederne har at gøre med jødeudryddelserne under 2. Verdenskrig.

C. Man siger, at menneskerettighederne er universelle. Diskuter i klassen, hvad det egentlig betyder.

2. Fælles problemer

Læs Kofi Annans udtalelse på side 4.

A. Overvej, hvad han mener med, at verden bliver mindre.

B. Annan siger: "Dit problem er mit problem, og mit problem er dit problem."

Giv et eller flere eksempler på noget, der er et fælles problem for mange mennesker.

3. Adolf Eichmann

Gå sammen i mindre grupper på tre-fire elever. Forestil jer, at I arbejder for en tv-station i 1961 og skal dække retssagen mod Adolf Eichmann. Find i fællesskab information om retssagen, og vælg så en fra gruppen, der skal rapportere fra retssalen i aftenens nyheder. I skal sammen i gruppen forberede reporterens oplæg. Overvej, hvilke informationer tv-seere har brug for, og hvad I selv gerne ville vide, hvis I så udsendelsen: Fx hvad der er de forskellige argumenter i sagen, og hvad dommen blev. Reporteren skal på to-tre minutter give tv-seerne (elever fra de øvrige grupper eller hele klassen) sin reportage fra retssagen.

Da Hitler begyndte forfølgelsen af Europas jøder i 1930'erne, var det ikke første gang, jøderne oplevede modgang og overgreb. Igennem to årtusinder var jøder blevet forfulgt – og beskyldt for ulykker, kriser og uforklarlige hændelser. Heller ikke i dag er antisemitismen forsvundet.

Gamle myter

Negative forestillinger og historier om jøder har eksisteret lige så længe som jødedommen. En af de ældste myter påstår fejlagtigt, at det var jøderne, der myrdede Jesus. I midten af 1300-tallet førte rygter om, at det var jøder, der havde spredt pesten, til drab på tusindvis af jøder. I 1800-tallet troede mange i Europa, at jøderne planlagde at erobre verdensmagten, og at jøder var særligt rige. Jøder blev også beskyldt for den økonomiske krise, som ramte verden efter børskrakket i New York i 1929.

Nynazisme

Efter Holocaust forsøgte de jødiske overlevende i Europa at begynde en ny tilværelse. Med tiden genopstod dele af den jødiske kultur, og der blev opført nye synagoger flere steder. Men jødehadet forsvandt ikke, og selv den dag i dag findes der personer og grupper med samme holdninger som Hitler. Nynazister rundt om i verden forsøger at videreføre Hitlers ideologi og betragter den 'hvide race' som overlegen. Nynazister ser ned på jøder og andre minoriteter, og nogle ønsker endda at 'rense' samfundet ved at skille sig af med minoriteterne. Nynazisterne spreder især deres ideer via internettet.

I Berlin blev denne synagoge genopbygget efter 2. Verdenskrig.

En gruppe nynazister fejrer 20-årsdagen for Rudolf Hess' død ved en mindemarch i Kolding, august 2007. Rudolf Hess var Hitlers fortrolige og indtil 1939 næstkommanderende i nazistpartiet.

Hvad er nynazisme?

Nynazismen er en politisk bevægelse, der ønsker at genoplive nazismen. Derfor 'låner' de idéer og symboler fra nazismen og bruger fx hagekorset og 'heil Hitler'-hilsenen. Nynazister er meget nationalistiske og har et stort had til visse minoritetsgrupper.

Holocaustbenægtelse

Med tiden er der opstået nye myter om jøder og med dem nye former for antisemitisme. Man hører ofte nynazister benægte, at jødeudryddelserne under 2. Verdenskrig overhovedet fandt sted, eller fremføre en teori om, at jøderne selv 'opfandt' Holocaust for at få støtte til oprettelsen af staten Israel. Ifølge en nyere myte var det jøder, som stod bag angrebene på World Trade Center i New York den 11. september 2001.

At benægte Holocaust er at sprede løgne, og det er krænkende for ofrene, de overlevende og deres pårørende. Derfor er benægtelse af Holocaust strafbart i en række europæiske lande, fx i Tyskland, Polen og Østrig – men bl.a. ikke i Danmark og Storbritannien.

Hvad er Holocaustbenægtelse?

Holocaustbenægtelse hævder, at Holocaust (dvs. Nazitysklands udryddelse af 6 mio. europæiske jøder under 2. Verdenskrig) aldrig eller kun delvist har fundet sted.

Hvad er ytringsfrihed?

Ytringsfrihed er retten til frit at sige eller skrive, hvad man mener – uden at myndighederne eller andre forhindrer det. Alle har dog et ansvar for sine ytringer og kan stilles for retten, hvis ytringerne fx strider imod en lov.

Sammenligninger

Der er eksempler på, at nynazister sammenligner Holocaust med andre begivenheder, fx De Allieredes bombninger af tyske byer som Dresden under 2. Verdenskrig. Den slags påstande har til formål at få nazisternes forbrydelser til at virke mindre grufulde og signalere, at andre i krigen 'gjorde det samme'. Men det er en fordrejning af historien. Selvom mange civile (almindelige mennesker, der ikke deltog i krigen som soldater) mistede livet under angrebet på Dresden, kan det ikke sammenlignes med nazisternes plan om at udslutte alle jøder i hele Europa.

I januar 2006 diskuterede danske gymnasieelever Holocaustbenægtelse i forbindelse med Auschwitz-dagen – den danske mærkedag for Holocaust og andre folkedrab. En elev sagde bagefter: "Diskussionen om benægtelse fik mig til at tænke på, hvor forsigtig man skal være med at tro på alt, man hører eller læser."

1. Antisemitismens rødder

Forklar, hvorfor man ikke kan sige, at nazisterne opfandt antisemitismen. Giv to eksempler i din forklaring. Brug dette hæfte til at finde information.

2. Benægtelse forbudt!

Benægtelse af Holocaust er forbudt i nogle lande, men ikke i andre. I bl.a. Danmark og USA gælder det, at benægtelse af Holocaust frit kan fremføre deres påstande – de har ytringsfrihed som alle andre. Burde det i Danmark være forbudt at benægte Holocaust, eller er det o.k. at sætte ytringsfriheden højere? Begrund dit svar.

3. Nynazist

Ingo Hasselbach er tysker og var engang nynazist. I 1993 angreb en gruppe nynazister et hus, hvor der boede tyrkere, og nogle af husets beboere døde. Da Ingo hørte om angrebet, tog han et drastisk skridt: Han stoppede sine nynazistiske aktiviteter, stod frem på tv og vidnede i retten mod sine tidligere venner. Senere tog han rundt på skoler og fortalte sin historie, og han skrev en bog om sit liv som nynazist. I den forklarer han, at nynazismen for ham var en måde at afreagere på.

A. Hvorfor tror du, at nogle unge bliver en del af nynazistiske grupper eller andre grupper med racistiske holdninger? Skriv nogle grunde ned, og diskuter det bagefter i klassen.

B. Det var svært for Ingo Hasselbach at stoppe med at være nynazist. Skriv forskellige grunde til, at det kan være svært at bryde med en gruppe.

Ingo Hasselbach.

Efter Holocaust udvandrede mange jøder fra Europa til bl.a. Palæstina, der af mange opfattes som jødernes hjemland. Her blev den jødiske stat Israel oprettet i 1948. Jøderne havde længe ønsket sig deres eget land. Med Israels oprettelse håbede mange jøder, at de nu var beskyttet imod den antisemitisme, de havde oplevet i årtusinder. Men Israels oprettelse førte til krige med de arabiske naboer og til en ny bølge af antisemitisme.

Zionisme

Zionismen opstod i slutningen af 1800-tallet, mens Europa var præget af en spirende nationalisme. Ligesom mange andre grupper ønskede jøderne deres eget land, og dette var zionismens mål. Navnet zionisme angiver, at jøderne ønskede en stat i det daværende Palæstina. Zion er en bibelsk betegnelse for både Israel og Jerusalem og samtidig navnet på en høj i Jerusalem – et vigtigt sted i jødisk historie. Længslen efter at vende tilbage til netop Palæstina var ikke ny – den havde været til stede i jødisk kultur og religion, siden jøderne første gang blev forvist fra området for over 2000 år siden.

Hvad er zionisme?

Zionismen er en politisk bevægelse grundlagt af den ikke-religiøse jøde Theodor Herzl i 1897. Zionismen arbejdede for oprettelsen af en jødisk stat i Palæstina.

To grupper – et område

Den antisemitisme, jøder oplevede flere steder i Europa i 1800-tallet, forstærkede ønsket om deres eget land, hvor de kunne leve i fred. De første europæiske zionister bosatte sig i Palæstina allerede i begyndelsen af 1900-tallet. De købte land fra arabiske jordejere og grundlagde jødiske samfund, der med tiden voksede sig større og større. I begyndelsen levede jøder og arabere fredeligt side om side, men med tiden førte spørgsmålet om land til splittelse. De

Unge israelere foran Vestmuren (også kaldet "Grædemuren") i Jerusalem.

britiske ledere, der kontrollerede området på dette tidspunkt, gav både arabere og jøder håb om, at de en dag ville kunne etablere deres egne stater. De to gruppers ønsker om hver deres stat på det samme område skabte en konflikt, der er fortsat indtil i dag.

1948 – staten Israel

I begyndelsen af 1947 erklærede Storbritannien, at det ville opgive sin kontrol over området, og i november vedtog FN's generalforsamling en plan om at opdele Palæstina i en jødisk og en palæstinensisk-arabisk stat. En række arabiske lande stemte imod planen. Den 14. maj 1948 udråbte Det Jødiske Nationalråd staten Israel på baggrund af FN-planen. Da en række nabolande angreb den nye stat, begyndte den første arabisk-israelske krig. Israellerne vandt krigen, og over 700.000 palæstinensiske arabere udvandrede, flygtede eller blev fordrevet fra deres hjem. De fleste endte i FN-flygtningelejre i de arabiske nabolande Libanon, Syrien og Jordan samt i lejre i de palæstinensiske områder Vestbredden og Gazastriben. Nogle af lejrene er gennem årene blevet til egentlige byer, og der lever i dag over 4,5 mio. mennesker registreret som flygtninge i de forskellige lejre. Dem, der flygtede i 1948, har fået børn og børnebørn undervejs, og nogle familier har derfor boet i lejrene i op til fire generationer.

Børn i en indvandringslejr i Israel i 1948.

Hvad er Palæstina?

Palæstina er det landområde i Mellemøsten, der i dag er Israel og de palæstinensiske selvstyreområder. Området har central betydning i jødedommen, kristendommen og islam. Fra 1922 til 1947 var Palæstina under britisk kontrol.

Konflikt

De palæstinensere, der blev i Israel efter 1948, fik israelsk statsborgerskab. Mange følte og føler dog stadig, at de ikke bliver opfattet som borgere på lige fod med den jødiske del af befolkningen. Konflikten mellem de to grupper blusser fra tid til anden op. Fx har de såkaldte jødiske bosættelser været med til at skabe øget spild. Bosættelserne er jødiske byer eller samfund, der er grundlagt på jord, som både jøder og palæstinensiske arabere mener, de har retten til. Nogle af bosættelserne har vokset sig store og har egne hospitaler og universiteter.

Folkevandring

Oprettelsen af den israelske stat mødte kritik flere steder og fik direkte konsekvenser for jøder i andre dele af verden: I nogle muslimske lande blev jøder truet og angrebet. Efter Israels oprettelse i 1948 begyndte en egentlig folkevandring til landet. Over en halv mio. jøder udvandrede fra de arabiske lande til Israel. Mens der oprindeligt levede 1 mio. jøder i Nordafrika og andre lande i Mellemøsten, faldt dette antal til 30-40.000 efter 1948. I dag er de fleste indbyggere i Israel børn af immigranter, og der lever jøder fra mere end 100 lande.

Sovjetunionen

Efter Israels oprettelse i 1948 meldte Sovjetunionen sig med opbakning til den nye stat – i håb om at få mere indflydelse i Mellemøsten. Da det viste sig, at Israel var mere interesseret i et tæt samarbejde med USA, ændrede Sovjetunionen kurs. I lyset af Den Kolde Krig valgte Sovjetunionen de arabiske landes side i konflikten med Israel. Dette gjorde livet svært for jøderne i de lande, der var under sovjetisk kontrol eller indflydelse. Jøderne blev kaldt zionister, og bøger af jødiske forfattere blev forbudt. Der er også eksempler på, at jødiske forskere og politikere blev beskyldt for at være spioner for Vesten. Nogle blev endda anholdt og dømt til døden.

Problemer i Polen

I 1967 udbrød en ny arabisk-israelsk krig, den såkaldte Seksdageskrig, med Israel på den ene side og Egypten, Jordan, Syrien og Irak på den anden. Sovjetunionen stod på de arabiske landes side. I Polen, der var styret af Sovjet, blev krigen et påskud til at anklage polske jøder for at sympatisere med Israel og dermed Vesten og USA. Jøderne blev også beskyldt for at være årsag til den økonomiske og politiske krise i landet. I de polske medier blev der rettet angreb mod alle polakker af jødisk oprindelse. Tusinder af polske jøder blev fyret, anholdt eller tvunget til at forlade landet. En del søgte tilflugt i andre europæiske lande, fx Danmark.

1. Zionisme og 2. Verdenskrig

Staten Israel blev, med FN's anerkendelse, udråbt tre år efter afslutningen på 2. Verdenskrig. Forklar, hvorfor zionismen på det tidspunkt var vigtig for mange jøder.

2. Israel

Mange jøder håbede, at oprettelsen af en jødisk stat ville beskytte dem mod antisemitisme. Konflikten mellem jøder og palæstinensere har dog ført til nye sikkerhedsproblemer for begge grupper i Israel. Også i resten af verden har konflikten haft konsekvenser: Der er bl.a. eksempler på attentater mod jøder og øget antisemitisme i nogle dele af verden.

A. Diskuter i klassen, hvorfor en konflikt ét sted kan give anledning til problemer og overfald andre steder i verden.

B. Kom med eksempler fra jeres hverdag på, at alle i en gruppe stilles til ansvar for noget, som kun angår nogle fra gruppen. Giv også et eller flere bud på, hvad man kan gøre for at undgå den slags situationer.

"Aktionsgruppen for jøderne i Sovjet" afholdt demonstration på Rådhuspladsen i København 27. april 1986. Demonstranterne, iført fangedragter og med store fotografier, gjorde opmærksom på de sovjetiske jøder, der sad i fængsel, blot fordi de var jøder. På billedet ses aktionsgruppens leder, daværende overrabbiner Bent Melchior, sammen med tidligere minister Dorte Bennedsen.

Konflikten mellem jøder og palæstinensere skaber overskrifter i medier verden over. Holdningerne er delte og diskussionerne ophedede. Israels politik bliver ofte kritiseret både inden for og uden for Israel – og af både palæstinensere og jøder. Men hvor går grænsen mellem kritik og antisemitisme?

Kritik

Kritik af Israel er ikke i sig selv antisemitisk. Man kan mene, hvad man vil om den politik, Israels regering fører. Men hvis kritikken bundes i fordomme om, "hvordan jøder er", eller hvis den er rettet mod alle jøder, så er det udtryk for antisemitisme. Nogle af dem, der kritiserer Israel, ser alle jøder som fjender. Det hænder derfor, at jøder som gruppe får skylden for, hvad der foregår i Israel – til trods for at jøder har forskellige holdninger til konflikten og lever spredt over hele verden.

Modstand mod Israels politik kan være forklaringen på angreb mod jøder og jødisk ejendom i Europa de seneste år. Eksempelvis blev der sat ild til en jødisk skole i Paris i november 2003. Samme måned eksploderede to lastbiler med sprængstof foran to forskellige synagoger i Istanbul – 27 mennesker blev dræbt og mere end 300 såret.

Sammenligninger

Det sker, at nogle sammenligner Israels politik med Nazitysklands ved at hævde, at israelerne behandler palæstinenserne på samme måde, som nazisterne behandlede jøderne. Men de to situationer kan ikke sammenlignes. Nazityskland var et diktatur med en racistisk ideologi, der forsøgte at udrydde hele grupper af mennesker. Konflikten mellem Israel og palæstinenserne er først og fremmest en konflikt om jord og adgangen til vand, dvs. en politisk kamp om ressourcer og retten til at have sit eget land.

Nogle af dem, der sammenligner Israel med Nazityskland, gør det for at sætte spørgsmålstegn ved den israelske stats berettigelse. Sammenligningerne er ikke kun sårende for de overlevende fra Holocaust, de blokerer også for en meningsfuld diskussion af den israelsk-palæstinensiske konflikt.

Hvad er ideologi?

Ideologi er et politisk tankesæt, dvs. en 'pakke' af holdninger og idéer, der handler om, hvordan et samfund skal se ud. Eksempler på ideologier er socialisme, konservatisme, liberalisme og kommunisme. Nazisterne havde en særlig raceideologi, der inddelte mennesker i racer, som var mere eller mindre værd. Den 'ariske race' – dvs. idéen om en slags germansk herrefolk – blev anset for at være alle andre racer overlegen, og dette folk skulle derfor herske i et stort tysk rige. Den 'jødiske race' blev set som den laveste og som en trussel mod Tyskland.

Den arabiske udgave af "Zions vises protokoller", 1976 – og den russiske fra 1922.

Bøger der kan dræbe

Konflikten i Israel bliver nogle gange brugt til at opildne til had mod jøder. Gamle fordomme om jøder spredes på ny. Nogle steder i Mellemøsten findes der fx i dag forestillinger om, at jøderne har en hemmelig plan om at erobre verden. Denne fordom er ikke ny og fremsættes bl.a. i bogen "Zions vises protokoller" fra omkring 1900. Bogen er opspind: Antisemitter fandt på en historie om, at jøder planlagde at overtage magten i verden, og beskrev planens detaljer i bogen, som i Europa og USA var med til at udbrede myten om en jødisk sammensværgelse. "Zions vises protokoller" udgives stadig i Mellemøsten og Afrika og kan i dag også findes på internettet. I Danmark blev den senest udgivet af en gruppe nynazister i 1986.

Hundredvis af marokkanere gik på gaden i protest mod et angreb på en jødisk bygning i hovedstaden Casablanca i 2003.

Demonstration mod Israel i Berlin, 2002. Nogle af demonstranterne sammenligner Israels og Nazitysklands politik

Protest

Der er mange måder at give sin mening til kende på. En af dem er at demonstrere, dvs. at protestere offentligt. I løbet af den israelsk-palæstinensiske konflikt har der været mange protester – i og uden for Israel. Fx da Israel valgte at opføre en barriere, der skulle stoppe de palæstinensiske selvmordsbombeangreb mod israelerne. Barrieren, der er op til otte meter høj og skal blive 650 km lang, består af dobbelthegn eller betonmur. Barrieren skal adskille de områder, hvor der bor henholdsvis jøder og palæstinensere. Pga. barrieren har mange palæstinensere svært ved at komme fra deres hjem til skole og arbejde. I lande som Danmark og Holland har der været demonstrationer imod barrieren.

Hvad er et fjendebillede?

Et fjendebillede er et ekstremt negativt og forvrænget syn på personer eller grupper, der opfattes som modstandere eller som trusler.

Gennem tiderne er jøder ofte blevet afbildet som orme eller slanger. Her ses en tegning, der skal forestille Ariel Sharon, Israels premierminister 2001-2006. Tegningen stammer fra Saudi-Arabien, 2001.

1. Bare en tegning?

Nederst på siden ses en karikaturtegning af Ariel Sharon.

A. Beskriv tegningen, og forklar hvad hensigten med tegningen kan være. Brug evt. ordet "fjende" eller "fjendebillede" i din forklaring.

B. Tegningen er fundet på en hjemmeside på internettet. Forestil dig, at du skal skrive et brev til ejeren af hjemmesiden. Hvordan ville du argumentere for, at tegningen enten skulle fjernes eller blive på siden?

2. Demo!

Billedet øverst på siden er fra en demonstration mod Israel. Manden på billedet holder en plakate med Hitler og Israels tidligere leder Ariel Sharon. Skriv på fem til ti linjer, hvad plakaten budskab er.

3. Antisemitisk?

Diskuter i klassen, om plakaten fra demonstrationen i Berlin og karikaturtegningen af Ariel Sharon er antisemitiske. Kig på definitionen af antisemitisme på side 2, og brug afsnittene "Kritik" og "Sammenligninger" på side 10. Kom bl.a. ind på, hvorfor det kan være svært at afgøre, om noget er antisemitisk eller ej.

4. Karikaturer

Billedet ved siden af er fra det sovjetiske blad Agitator fra 1970 og har titlen "Fredens sang".

A. I karikaturer om Israel og jøder vælges ofte dyr som edderkopper, krokodiller, blæksprutter eller som her en slange. Hvorfor tror du, tegnerne bruger disse dyr?

B. Diskuter de problemer, der kan være ved at bruge karikaturtegninger til at kommentere en sag eller få et budskab frem. Kom ind på, hvilke fordele der er for afsenderen ved at bruge netop en karikaturtegning frem for eksempelvis en tekst.

At have venner, der har en helt anden baggrund eller tro, behøver ikke være et problem. Måske spiller forskellighederne slet ingen rolle for venskabet – eller måske er forskelligheden faktisk en styrke.

Venner – på trods

Amal og Odelia bor begge i Israels hovedstad Jerusalem. Amal er muslim og palæstinenser, Odelia er jøde og israeler. De var 18 år, da de første gang mødte hinanden og blev venner. De siger selv, at de kommer fra meget forskellige verdener. Alligevel opbyggede de et venskab.

Venskab med og uden konflikt

På grund af konflikten mellem jøder og palæstinensere er deres venskab ikke let, og de havde begge fordomme om den 'anden' gruppe, før de lærte hinanden at kende. Amal fortæller: "Hvis man vil være ven med en fra 'den anden side', skal man lade være med at tale om politik, særligt i begyndelsen. For det er utrolig svært at acceptere et andet syn på konflikten – det er et meget følsomt emne". Odelia forklarer: "Tit er det simpelthen for svært at være sammen med nogen, som kommer fra en fuldstændig anderledes kultur. Og man har jo venner i sin 'egen verden', så det er ikke så nødvendigt at finde nye".

Ikke desto mindre synes de to piger, at man først og fremmest skal være venner på grund af de tanker, holdninger, interesser eller drømme, man har til fælles. Ens religiøse eller kulturelle baggrund behøver ikke være en forhindring.

1948 – og i dag

Amal og Odelia skriver breve til hinanden. I brevene fortæller de hinanden, at de ønsker, at konflikten i deres land ender. Men de har forskellige syn på den. Amal siger: "Palæstinenserne lidelser begyndte i 1948. Fra da af betød vores arabiske historie ikke længere noget". Odelia fortæller: "Ja, og mine bedsteforældre blev nødt til at forlade Marokko efter krigen i 1948. Den krig har gjort alting svært for jøder overalt i verden".

To sider

Gennem deres venskab lærer de mere om hinanden, deres baggrund og deres familiers historier – og de lærer, at familier på begge sider af konflikten har haft det svært. Odelia er jødisk, og hendes bedsteforældre kommer fra Marokko og Argentina. Alle i Amals familie er palæstinensere, men på grund af konflikten i landet lever de adskilt og har svært ved at besøge hinanden. Meget af det, Amal og Odelia troede, de vidste om hinanden fra tv og fra historier fra andre mennesker, har vist sig at være forkert. Odelia har indset, hvor svært det må være for en palæstinenser at skulle leve under et fremmed flag. Amal ved derimod nu, at ikke alle jøder er fjender.

Venskab under beskydning

Amal og Odelia var begge 18 år, da de mødtes første gang gennem et udvekslingsprogram i Schweiz. De er begge født i Jerusalem og elsker deres by. Da de kom hjem fra Schweiz, holdt de kontakten. De skrev breve til hinanden om deres liv, fremtiden og om forskellene mellem palæstinensere og israelere. To gange mødtes de i Jerusalem. Deres breve og diskussioner findes i bogen "Vi vil begge to leve her. Venskab under beskydning i Jerusalem".

1. Venner fra hver sin verden

Odelia og Amal synes, det kan være svært at være venner med nogen, som har en helt anden baggrund.

A. Forklar, hvorfor de to piger synes, at det er et problem for dem.

B. Find lignende eksempler fra Danmark. Sammenlign Amals og Odelias situation med dine egne eksempler. Forklar forskelle og ligheder.

C. Kom med nogle forslag til, hvad man kan gøre for at skabe venskaber på tværs af kultur og tro.

2. Nye venner?

Odelia siger: "Man har jo venner i sin egen verden, så det er ikke så nødvendigt at finde nye". Er du enig med hende? Begrund dit svar.

3. Kære...

Forestil dig, at du enten er Amal eller Odelia. Du vil skrive et brev til din familie og fortælle dem om din nye ven. Hvad vil du skrive om dit venskab med Amal/Odelia?

Hvordan var det at overleve Holocaust? Hvem straffede man for mordet på de 6 mio. jøder? Hvorfor benægter nogle, at jødeudryddelserne fandt sted? Hvad går konflikten mellem jøder og palæstinensere i Israel ud på? Og hvilke eksempler er der på antisemitisme i dag? Der er blevet diskuteret mange spørgsmål i dette hæfte. Opgaverne her runder hæftet af – men stiller også nye spørgsmål.

1. Holocaust og unge

I 2001 gennemførte Politiken, Vilstrup Interactive og Dansk Center for Holocaust- og Folkedrabsstudier en undersøgelse af danske unges viden om Holocaust og deres syn på indvandrere i Danmark. 1449 unge mellem 15 og 35 år deltog i undersøgelsen.

De unge blev bl.a. spurgt, om de inden for det sidste år havde brugt racistiske ord over for personer med anden etnisk oprindelse end deres egen.

Her er svarene fra dem, der stadig gik i folkeskole:

Ja, hvor det var venligt ment	Ja, hvor det ikke var venligt ment	Nej	Ved ikke
26 %	15 %	55 %	7 %

A. Har du selv brugt racistiske ord? Eller har du oplevet, at nogle har brugt racistiske ord over for dig? Giv eksempler.

B. Hver fjerde i undersøgelsen havde brugt racistiske ord, hvor det var venligt ment. Synes du, der er forskel på at bruge racistiske ord, når det er venligt og ikke venligt ment? Begrund dit svar.

C. Diskuter jeres svar i klassen.

I forbindelse med undersøgelsen fortalte en pige om sit syn på Danmark som et land med mennesker fra mange forskellige lande, kulturer og religioner: "Vi skal stå med den ene hånd nede i den danske muld og så strække den anden hånd frem".

D. Forklar med dine egne ord, hvad pigen mener, og om du er enig.

E. Forestil dig, at der kommer en ny elev i klassen. Elevens familie kommer fra et andet land end dig selv og har en anden religion. Hvad vil du spørge ham/hende om?

Kilde: Vilstrup Interactive, februar 2001

Hvad er racisme?

Racisme er opfattelsen af, at nogle mennesker er mindre værd på grund af deres hudfarve, kultur eller baggrund. Racisme kan findes blandt alle befolkningsgrupper og kan lede til diskrimination og forskelsbehandling.

2. 27. januar

I 2005 besluttede FN at gøre den 27. januar til en international mindededag for Holocaust. I Danmark hedder dagen Auschwitz-dag.

A. Find ud af, hvorfor FN valgte den 27. januar. Find informationer på fx www.folkedrab.dk og på www.un.org/holocaustremembrance.

Auschwitz-dag i Danmark er en mærkedag for Holocaust og andre folkedrab. Dagen handler om at mindes ofrene for Holocaust og andre folkedrab og samtidig gøre opmærksom på, at folkedrab stadig finder sted. Auschwitz-dag skal være med til at huske os på, at folkedrab kan ske igen.

B. Hvordan synes du bedst, man skal udforme den danske Auschwitz-dag? Kom med forslag til aktiviteter eller projekter, der kan markere dagen og være med til at sikre, at folkedrab ikke sker igen.

C. Hvad kan man lære af en sådan dag?

Unge jordanere, palæstinensere, jødiske og arabiske israelere mødes gennem projektet Crossing Borders.

3. Crossing Borders – i Helsingør

Projektet Crossing Borders samler unge fra Mellemøsten og Danmark til seminarer på den Internationale Højskole i Helsingør. Her taler de sammen, lærer om hinandens liv, uddanner sig og arbejder på fælles projekter. De unges fordomme over for hinanden sættes på prøve. I Crossing Borders lærer de om hinandens forskellige kulturer og historier. Håbet er, at de sammen vil arbejde for en fredeligere verden.

Fra Amman var en af deltagerne Sara Haj-Hassan:

"Crossing Borders handler om at se verden i et helt nyt perspektiv: At lede efter løsninger i stedet for at klage over problemerne. At finde ligheder med personer, du aldrig havde troet, du havde noget til fælles med."

Razan Nasser var også med i Crossing Borders:

"Jeg har mødt nye mennesker og fået nye venner – folk, som jeg aldrig havde troet, jeg kunne være venner med. I Crossing Borders har jeg lyttet til andre, udtrykt mine egne holdninger og fået feedback. På den måde har jeg lært masse om konflikten i Mellemøsten, den 'anden side' og om mig selv."

A. Forklar med dine egne ord, hvad Sara og Razan har fået ud af at være med i Crossing Borders.

B. Find et eksempel fra din hverdag på grupper eller personer, der har fordomme over for hinanden. Hvad tror du, man kan gøre for at skabe større forståelse mellem grupperne eller personerne?

Dette hæfte er del af en undervisningspakke, der dækker tre temaer:

1. De historiske årsager til antisemitisme & antisemitisme frem til 1945
2. Nutidig antisemitisme
3. Fordomme, intolerance, racisme og diskrimination

Materialet er udarbejdet på initiativ af Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE), af Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) og Anne Frank Huset i samarbejde med en række europæiske eksperter. For hvert land er undervisningspakken blevet tilpasset den nationale kontekst.

OSCE/ODIHR

Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa er en sikkerhedsorganisation med 56 medlemsstater fra Europa, Nordamerika og Centralasien, heriblandt Danmark. OSCE's Afdeling for Demokratiske Institutioner og Menneskerettigheder (ODIHR) støtter implementeringen af initiativer på områderne tolerance, ikke-diskrimination, menneskerettigheder og demokrati. For yderligere oplysninger se www.osce.org/odihr.

DIIS, Afdeling for Holocaust- og Folkedrabsstudier

Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) beskæftiger sig med forskning, oplysning og undervisning om internationale spørgsmål, herunder Holocaust og andre folkedrab. Afdeling for Holocaust- og Folkedrabsstudier ved DIIS forsker, formidler og underviser om Holocaust, andre folkedrab og relaterede emner som antisemitisme. Afdelingen forestår bl.a. en række undervisningsaktiviteter tilknyttet den årlige Auschwitz-dag den 27. januar. Afdelingen producerer undervisningsmateriale og afholder lærerkurser samt seminarer for elever fra ungdomsuddannelserne. Afdelingen har desuden to undervisningswebsites om folkedrab: www.folkedrab.dk til ungdomsuddannelserne og www.folkedrab.dk/UNG til grundskolen. Læs mere om Afdeling for Holocaust- og Folkedrabsstudier her: www.diis.dk/folkedrab.

Anne Frank Huset

Anne Frank Huset i Holland bevarer Anne Franks skjulested i form af et museum. Det søger også at fremme Anne Franks tanker og idealer, ikke kun i relation til den tid, hun levede i, men også deres nutidige relevans. Anne Frank Huset udvikler undervisningsprojekter til bekæmpelse af nutidige former for antisemitisme, racisme og fremmedhad og arbejder for at fremme tolerance og respekt mellem mennesker. For yderligere information se www.annefrank.org.

Kolofon: Produktion: Anne Frank Huset Redaktion, bearbejdelse og oversættelse: Stine Thuge (ansv.), Tine Brøndum, Christian Klauber, Cecilie Banke; Dansk Institut for Internationale Studier Faglige konsulenter: Sofie Lene Bak, Silvia G.T. Fracapane Pædagogisk konsulent: Torben Blankholm Layout: Karel Oosting og Tine Nielsen Illustrationer: Agentur Ahron Berlin, AP Photo, Bent Melchior, Crossing Borders, EPA, Franklin D. Roosevelt Library, GPO, Lars Skaaning/Polfoto, Lizette Kabré, Naftali Hilger, Paul Aron Sandfort, Per Kjærbye, Mogens Flindt/Scanpix, Stiftung Neue Synagoge Berlin og Yad Vashem Alle rettighedsholdere til hæftets illustrationer er krediteret i kolofonen. Skulle din/dine illustration(er) ved en fejl ikke være krediteret, kontakt da venligst DIIS, Afdeling for Holocaust- og Folkedrabsstudier. Tak til: Anders Jerichow, Magda Goldschmidt, Garba Diallo, Paul Aron Sandfort og Simon Christensen.

Giv racismen det røde kort

Der findes racisme i sportsverdenen – også på fodboldbanen. Dommere, spillere, trænere og tilskuere har alle et ansvar for at holde fokus på bolden – ikke på hudfarve, baggrund, sprog eller religion.

Nej til racisme

Racismen huserer i fodboldverden, men nu skal den vises ud. Derfor har Spillerforeningen og MixEurope givet bolden op til den store kampagne "Giv racismen det røde kort" med fodboldspillere som Morten Wieghorst og Karim Zaza i spidsen. Fodboldspillerne tager ud i skoleklasser og på arbejdspladser og fortæller om deres oplevelser med racisme – og om deres gode erfaringer med mødet mellem forskellige kulturer på banen.

Racisme og fodbold

"Racisme er noget, jeg personligt tager stærkt afstand fra – det hører bare ikke til; hverken i fodbold eller resten af samfundet." **Jonas Kamper, tidligere Brøndby-spiller.**

"Der er ikke plads til racisme, hverken på banen eller tribunerne. Fodbold er kampen om bolden – ikke hudfarven." **Allan Olesen, tidligere AAB-spiller.**

Morten Wieghorst i en landskamp mod England. Foto: Per Kjærbye

Ifølge fodboldloven skal en spiller have det røde kort, hvis han bruger fornærmende, hånende eller upassende sprog eller tegn. Det mente dommeren, at en spiller gjorde i en kamp i Superligaen i 2007, da spilleren sagde: "This is Denmark" til en ghanesisk spiller fra det andet hold.

Opgaver

1. Hvorfor tror du, at racisme er et problem i sportsverdenen?

2. Kampagnen "Giv racismen det røde kort" forsøger at bekæmpe racisme i fodboldverden. Diskuter i mindre grupper, hvad man ellers kan gøre for at undgå, at sport og racisme blandes sammen. Tænk over forskellige aktiviteter og projekter, der kan hjælpe til at gøre sport fri for racisme.

3. Vælg en af jeres idéer, og lav en skitse til en kampagne. I skitsen skal I give en kort, overordnet beskrivelse af projektet og forklare, hvad formålet er, hvilke aktiviteter der indgår, hvor lang tid kampagnen skal køre, og hvem den henvender sig til.

